

Veluwse predikant Lazonder 'n beste voor de papierindustrie

Beroep na beroep voor "Elisa de profeet"

door Frans Verkade

Wie het beroepingsnieuws van "vandaag" vergelijkt met de vorige eeuw constateert reeds snel dat dominees minder op bijzondere hoorders in hun Godshuis kunnen rekenen dan voorheen. Zij het dat tegenwoordig vaak al in een eerder stadium wordt aangegeven of de pastor al dan niet van plan is z'n huidige gemeente voor een andere te verwisselen op zo'n grote belangstelling die enkele kandidaten uit de predikantschaarse Gereformeerde Gemeenten laatst ondervonden heeft geen ander meer te rekenen.

In de vorige eeuw hebben ook hervormde preekijgers en zieleherders het anders ervaren. Eén van hen is Elisa Anne Lazonder geweest. Hij heeft in Oldebroek en Oosterwolde veel van zich laten horen. Door de auteurs van kerknieuwsrubrieken is zijn naam vele honderden keren aan het papier toevertrouwd.

Joh. Westerbeke, die het geestelijk leven van Noordwijk aan Zee onderzocht, kwam daarbij Lazonder op het spoor. Hij heeft enkele memoires over deze predikant te boek gesteld in "Vis-sers van Noordwijk", hetgeen voor de prijs van 19,75 gulden door de Uitgeverij Middelburg op de markt is gebracht.

Lazonder wordt in de herfst van 1839 in het gezin van een zilversmid in het Zuidhollandse Schoonhoven geboren. Hij heeft er ongetwijfeld kennisgemaakt met de moderne predikant dr. A.J. Oort, die vandaar in 1872 naar Meppel kwam.

De kandidaat laat zich wel door een andere geloofsgenoot leren. Het is de weinig minder populaire ds. G. Boer uit Ouderkerk aan den IJssel, die inmiddels als bestuurslid van de Vrienden der Waarheid een goed orthodox geluid heeft laten horen.

Ondanks diens bekendheid wordt het voor Lazonder wachten geblazen als hij in augustus 1865 door het Gelders kerkbestuur beroepbaar wordt gesteld.

Elisa de profeet

In oktober raakt Noordwijk-aan-Zee vacant en wonderlijk genoeg kruist de weg van de kerkeraad die van de 26-jarige kandidaat uit Schoonhoven. De intredetekst over de tweedeling van rechtvaardigen en goddelozen tekent meteen z'n profiel. Westerbeke: "Niet alleen de donder van de wet liet hij horen, maar hij speelde ook de fluit van het evangelie". Hij roept op tot zondagsheiliging en wenst boetedoening in de tijd dat de cholera en diverse zeerampen zich aanmelden. Gemeenteleden herkennen in deze Elisa zijn naamgenoot, de profeet voor het volk Israël.

Maar ja, de klok tikt door. Goed twee jaar aan het werk bellen twee kerkeraden van elders aan de pastoriendeur aan. Ze krijgen in de zomer nog enkele navolgers. Berkel-Rodenrijs slaagt er in de visserspredikant in 1866 over te halen.

Beroepenregen

Echter voor hoe lang? Amper een half jaar aan het werk opent zich de "vroege beroepenregen" voor deze begaafde prediker eerst goed. Een kleine twintig beroepen per jaar is weinig bijzonders. Allen, ook Ermelo, Harderwijk, Hilversum, Maassluis, Staphorst en Vlaardingen, krijgen nul op het request. Scheveningen en Wageningen zelfs twee keer.

Het 57-ste beroep wordt met een "ja-woord" beantwoord. De Veluwse gemeente Oldebroek mag in 1873 de nodige voorbereidingen voor de overtocht gaan treffen. Een nota voor "het onthalen van de beroepen predikant" laat zien dat die niet gering zijn. Behalve 1 mud aardappelen, 100 kadetjes, 100 sigaren, een halve anker wijn moet daarvoor ook het nodige vlees worden ingeslagen.

Eenmaal op de Veluwe gearriveerd weten de in aantal toenemende vacante gemeenten Lazonder nog sneller te vinden. Goed en wel vier maanden buiten het beroepingsjournaal gebleven werpt de eerste kerkeraad een hengel uit. Ruim zeventig keer wordt het tafereel herhaald.

Stap terug?

Bovendien verschijnt de Veluwse "herder" regelmatig in de kolommen vanwege zijn hoge score op een nominatie met twee, vijf of elf andere predikanten. Zo laten Amersfoort, Apeldoorn, 's-Gravenhage, Kollum, Middelburg en Vollenhove hem bij deze keuzes meerdere keren op het laatste moment toch vallen. Ondertussen is hij wel beroepen geweest in Elburg, Groningen, Hoogeveen, Nunspeet, Ommen, Rotterdam en Rouveen.

Het wordt het bij Woerden gelegen Zegveld, alwaar hij in 1878 z'n intrede doet. Qua zielental een flinke stap terug. De nieuwe plaats telt slechts ruim vijfhonderd leden tegen 2.400 in Oldebroek. Niettemin wordt z'n salaris verdubbeld.

In de Oprechte

Komt een predikant tegenwoordig pas goed tot rust als al z'n boeken in de nieuwe pastorie zijn uitgestald, bij Lazonder werkt het zo'n beetje tegenovergesteld. Goed en wel in het Utrechtse gesetteld menen de mannenbroeders uit Arnemuiden na jaren zoeken eindelijk de visserspredikant gevonden te hebben. Ze hebben het gedroomd en velen na hen.

Lazonder blijkt zo populair dat de redacteur van Oprechte Steenwijker Courant in het vroege voorjaar van 1884 meldt dat deze dominee reeds honderd beroepen in z'n huidige gemeente in ontvangst heeft genomen.

Niet alleen zoekende kerkeraden weten hem te vinden. Westerbeke beschrijft dat ook anderen graag een weekeinde in Zegveld doorbrengen om de prediker te beluisteren. Zo ook de latere predikant uit de Kruisgemeenten, Corn. Pieneman.

De Noordveluwe haalt hem terug. Na zes jaar zal Oosterwolde z'n laatste gemeente worden. In Amsterdam, Leiden, Meppel, Rotterdam, Schoonhoven en Zwartsluis was hij ondertussen regelmatig genomineerd geweest, maar de keuze valt steeds op een ander. Voor Hasselt, Rouveen en Staphorst heeft hij andermaal bedankt.

Bedankt, bedankt...

Ds. Lazonder reist ondertussen naar z'n vijftigste levensjaar. Ook al door de Doleantie, die in de hervormde kerk een schaarste aan rechtzinnige voorgangers achterlaat, wordt de run op hem steeds groter. De "spade beroepenregen" volgt.

In 1888 en 1889 doen telkenjare ruim twintig gemeenten heel letterlijk een beroep op de dominee. Ook Coevorden, Elburg, Elspeet, Genemuiden, Hasselt, Nunspeet, Ouderkerk aan den IJssel en Schoonhoven. Tevergeefs. De kerkeraad van Wageningen sluit de rij in het vroege voorjaar van 1890. Een maand later vraagt de populaire prediker z'n emeritaat aan. Vanwege z'n zwakke gezondheid wil hij stoppen.

Het wordt hem vervolgens nog een jaar gegeven in z'n geboorteplaats door te maken. Mogelijkerwijs is daar de "beroepenregen" nog eens aan z'n ogen voorbij gegaan. Wie zal het kunnen zeggen dat hij maar liefst vier keer in hervormd Bennekom, Oud-Alblas en Sprang is beroepen, vijf keer de kerkeraad van IJsselmuiden en Wageningen teleur moet stellen en maar liefst zes keer voor Oud-Beijerland heeft bedankt?

Op 10 maart 1891 is de alom vanwege de vele beroepen bekend geworden Elisa Anne Lazonder (51) overleden.

Overigens tekent het genoemde boek behalve over Lazonder op de ruim 160 pagina's ook één en ander over ds. C. Noordduin van de Kruisgemeenten (ook Zwartsluis) en geeft het vooral inzicht in het bevindelijke geloofsleven van enkele voormannen uit die tijd.

